

ŽENSKÝ OBZOR.

REVUE ČESKÝCH ŽEN.

Redaktorka: A. ZIEGLOSEROVÁ.

Účet pošt. spořitelny čís. 111.650.
Telefon v Praze čís. 4718.

Otiskování článků i lokálek dovoleno
jen při náležitém udání pramene.

MARIE ŠEDLBAUEROVÁ:

Roztříštěnost ženské práce.

Dubnové číslo Naší Doby článkem paní Olgy Stránské pronáší břitkou stížnost pracovnice této do roztříštěnosti ženského hnutí v době poslední, nad níž dlužno se zamyslet, o níž nutno klidně uvažovati a věcně a spravedlivě souditi tím spíše, že národ náš zajisté plné právo má trpce nařikati na roztříštěnost sil a názorů vůdců i zastoupených a že do-

Daleka zůstaň nás ješitnost a cizí buď nám zhoubná malichernost!

Věřím, že výtky činěny jsou v dobrém úmyslu — a s tím úmyslem je i přijímám; že nemohou být sladké, je samozřejmo...

Autorka kritické úvahy spolkového života českých žen správně postřehla, navazujíc na výsledky valných hromad, že nedostává se vedle účinně pomáhající veřejnosti zejména i nadšeného dorostu pro zvýšené požadavky pokročilé doby dnešní, jež ženskému hnutí, vytříbenému a cílevědomému, historicky jsou ukládány.

Umiřené suffražetky uznávají názor W. S. P. Svazu, že žádný upřímný přítel ženských práv neodopře ženám a jich hnutí své přízně vzdor několika příliš horkokrevným jeho zastávkyním, ale nezapomínaj, že úspěch je závilý na massách lidu, jenž se dá často strnouti ku změně názorů, a že massy lidu dají se rozplameniti k činu také prachem a olomem!

Jedno však je dnes jasné. Volební právo dostaneme pouze na podnět vlády. Soukromé sliby vůdců partají a členů parlamentu až dosud zklamaly. Až pominou nynější zmatky a světlo spravedlnosti osvítlí ženské požadavky, nebude možno zadržovati povolení věci, pro kterou bojovalo již tolik šlechtických mužů a žen. Úsudek potomstva bude shovívavější k některým přehmatům, kterým se v bojovném zápale nebylo možno vyvarovati. Omluví i výstřednosti, poněvadž ženy, jež se jich dopustily, šly za vysokým ideálem svobody a byly podvedeny zrádnými sliby bezectných politických. Bylo jim bráněno přinésti síly v oběť tam, kde mohly platně ulehčiti bídě a trápení spolusester, tam, kde mužům často nezeze uplatnit.

Ni výstřednosti, ni nesváry a pomluvy nemají dnešního dne moci, zadržeti anglickou ženu, aby dosáhla právoplatného postavení ve společnosti. Nemohou jí brániti ve vážné práci zodpovědného činitele na roli národa.

Z angl. přeložila M. Nekvindová.

Dr. ANNA FISCHEROVÁ:

Annette z Droste-Hülshoff. Skizza.

Annette z Droste-Hülshoff pocházela ze staré šlechtické rodiny, jež vystupuje v dějinách Westfalska již v 13. století. Narodila se roku 1797 na zámku Hülshoff blíže Münsteru. Její dětství plynulo klidně v kruhu sourozenců, dětské hry se střídaly s hodinami vyučování, jež sdílela s bratry. Lnula vřelou láskou k svému kraji a měla hojně příležitosti seznámiti se s jeho lidem i s životem šlechty tam usídle, k níž ji poutaly přátelské i příbuzenské svazky. Byla vznětlivá, sebevědomá, — a při tom se dávala svou až chorobnou sni-

vostí našetiti daleko z mezí skutečnosti. Záhy se u ní projevovale umělecké nadání několika směry — měla zálibu v recitaci a při divadelních představeních, pořádaných doma a na různých panáckých dvorcích v okolí, se osvědčila velmi dobrou herečkou. Uměla hráti na několik hudebních nástrojů a pokoušela se později se zdarem o komposici písní i oper — na texty své i cizí. První její básnické pokusy pocházejí z útlého dětství. V sedmnácti letech napsala tragedii Berta, která, právě tak jako z pozdější doby pocházející úryvek románu Ledwina je zrcadlem její melancholie a zraněné subjektivity.

Přichází ve styk s mnoha znamenitými osobnostmi své doby. Setkala se s Vilémem Grimmem, který v ní posílil vrozenou jí zálibu o lidovou produkci. Sbírala k jeho návodu národní písně a přispěla k jeho sbírce »Kinder- und Hausmärchen« pohádkami, zaznamenanými podle vypravování venkovanů. — Po smrti otcově žila s matkou na odlehlem dvorci, prostředím zpustlého parku, a zde, v této nehnuté tíši, oddávala se poesii i přírodovědeckým studiím, které prohlubovaly její vnímání okolního kraje. Mezi její přátele patřily mimo jiné matka a sestra Schopenhauerova, dále Levin Schücking, mladý literát, jenž v ní svým vlivem posílil ještě lásku k Westfalsku, charakterisující právě hlavně tvorbu jejich zralých let. Jinak nebylo mnoho podobnosti mezi Schückingem, jehož názory jsou blízky ideám »Mladého Německa«, a mnohem starší, upřímně katolickou poetkou. Přes to hraje toto přátelství velikou roli v jejím citovém životě. Zemřela r. 1848 na zámku Meersburg u Bodamského jezera, kdež měla bývala častěji od té doby, co její sestra byla provdána za jeho majitele barona Laszberga, známého svým zájmem o rozkvétající germanistická studia a starou německou literaturu.

Annette z Droste nemluví ve svých básních téměř nikde o svých vlastních dojmích, bolestech a touhách. Postavy, které vystupují v první fázi její tvorby, jsou sentimentální, rozervané, melancholické bez určité příčiny — později však se vybarvuje její sklon k objektivitě a jen v náladě, která obestírá celek, se dá často zachytiti cos jako výchvěv jejího já. V popředí vystupuje realism, v popise krajiny, lidí, události, —

i hoši kotva za škol vyšli měli nadále právo, aby rokovali o zákonech země — ale neúspěšněji učitelky, matky rodin a lékařky nebyly uznány způsobilými k této činnosti.

A Mr. Hobhouse, jeden z ministrů, řekl ještě: »Ženy si dosud vážně nepřejí volebního práva. Já nevidím v jich počínání o rozšíření, které bylo znamenatí o lidem r. 1832, když se jednalo o Reformní Akt.«

Nuž — v odvetu na tento pokyn — zavědly »Bojovné« krajně provokativní metodu. — Ačkoliv se z počátku usnesly, že neposkvrní dobré věci násilnickým vystupováním proti osobám a jmění jako bojovbrzy rušiti shromáždění, vytrhovati a hloziti ve schůzích, rušiti jednání v parlamentě, a znepokojovati ministry různým způsobem. Potom postoupily ještě o krok dál: vytloukaly okna — nejacinější to prostředek, aby se dostaly do vězení. A také jich na sta zatklí a věznilí. Teď již vláda věru nemohla pochybovati o tom, že ženy myslí věc vážně, ale dosud stále odpirá, odstranit příčinu jich veliké nespokojenosti.

Svazy Umiřněných nepřestaly ve své klidné a věcné propagandě pro volební právo žen, ale svazy Bojovných prohlásily, že dnes již jsou všechny prostředky k postupu po dobrém vyčerpány. Ženský sociálně-politický svaz (W. S. P. U.) čítající 40 tisíc členek, rostl již s bojovnou teorií tou měrou, že poslední tři léta hleděl co nejvíce svých členek poslati do vězení boj za volební právo žen. To vše děje se k vůli tomu, aby byl vzbuzen zájem veřejnosti co nejširší.

Uvězněné — často dámy nejvyšších kruhů — nechťely se obléci do vězenských šatů a odpiraly přijímání potravy. Hladové stávkou a nelidské nucení k jídlu ve věznicích vzbudilo W. S. P. Svazu opět nové sympatie, a jejich základní beztoho již značný kapitál vzrostl a roste odkazy a dary. Veřejnost obviňuje sice tuto organizaci, že svým vystupováním poškozujie zájmy ženské věci. Vůdkyně její ale tvrdí opak: že bojovností upozorňují pouze na sebe vládu, a že v posledních třech letech následkem příkrého vystupování W. S. P. U. vykonáno více nežli Umiřněné suffražetky dovedly vykonati za padesát let.

dbá místního koloritu, což lze stopovati též v její dikci, plně westfalských forem. Jejím nadáním odpovídá hlavně epika, již písmu slouží ve formě historické básně, ballady, poetické i prosaické povídky. Děj bývá však často jen nejasně podán, jakoby setřen nebo napovězen, spojení jednotlivých vláken ponecháno fantasií čtenářově. Bývá zasazen do krajinného rámce, tak živě a názorně kresleného, že krajina sama se stává číms tajemně živým. Tento krajinářský talent vystupuje v četných menších básních i v prosaických skizzách, které líčí Westfalsko s jeho zahradními pláněmi, s jezírky, skrytými mezi žlutými vodními lilijemi, s parami, záhadně hrajícími nad bažinami. Annette z Droste nemá ráda romantické scenerie, aparátu, který by připomínal historii zaslých věků a obestíral celkový obraz melancholií nebo budil elegickou touhu. Miluje ztajený život země a kraje, pohyb a rytmus v jejich zdánlivém klidu. Z básně jako »Schlacht im Lörner Bruch«, líčící episu z třicetileté války, zůstává v duši zvláštní dojem, jako by ze souznění historické události, vyvíjející se z činu a vůle lidí, a z neuvědomělého, jakoby k nějakému neznámému smyslu mluvícího života krajiny. Jednotlivé kraje, jež v sebe přecházejí, jsou pro ni jako by zcela určité individuality. Miluje prostý lid jako součást kraje, podmíněnou jeho zvláštním rázem a charakterisující jej zas způsobem svého života, prací i hrou. Odtud půvab jejích črt »Bei uns zu Lande auf dem Lande«, »Bilder aus Westfalen« a četných básní. Barvitý popisný živel tu převládá, — jinde však je vše stopeno v chmurný ton — tak v novelle »Die Judenbuche« nebo v široce založené básni »Das Hospiz auf dem St. Bernhard«. Kolem jejího jádra, prosté příhody o zachránění poloskréhleho dítěte cvičenými bernardinskými psy, se rozvíjí popis mohutné a chmurné alpské scenerie, širých zledovělých ploch, z nichž vane nálada smrti, hrobového opuštění, bezútěšnosti života. Tak působí třeba líčení průvodu mnichů, kteří za svitu luceren nesou mrtvolu přes zasněženou horskou pláň. Člověk jako by ztrácel všechny individuální znaky tváří v tvář této krajině, v níž si uvědomuje děs přírody, a v níž celý zástup mnichů žije v oddaném plnění povinnosti vůči bližnímu, bez chvilky a údivu při zprávách o pohromách, jimž uvyklí, s jiskrou lásky v srd-

cích, jež činí život snesitelný i v této ohlédnutí krutosti mrtvé hmoty.

Na ponuré, staré germánské thema je komponován »Der Spiritus Familiaris des Rosstäuschers«. Látka je čerpána ze starých německých pověstí, vydaných bratry Grimm. Děj, aby se zachránil před úpadkem, a dostane za to v láhvi uzavřeného »spiritus familiaris«, který mu zjednává bohatství. Ale mučen jsa stále výčitkami svědomí, při všem úspěchu ve vnějším světě, rozbije láhev a tak zničí svoje štěstí. Snáší pak s klidem všecku bidu, již dříve chtěl uniknouti, pozemské štěstí, za něž děkoval zlým mocnostem, je zničeno, a duše, která se pokouje a snáší svůj horký úděl, je vykoupena.

Děj probíhá řadou obrazů, dramaticky oživených, důsých moci živé přírody, tak že tím je tlumen základní tragický ton. Zkrátím, co v mysli hrdinově cítíme se odehrávat boj pýchy a litosti, vedou pozornost jiným směrem, zajmou ji suggestivním líčením zimní noci, prudkého požáru, připínají ji k jednotlivostem starého hřbitova:

Am Sockel kreucht der Drachenwurm und
scheint zum Grund hinabzukrallen,
Zum toten Wuchrer unterm Stein, von eig-
ner Frevelhand gefallen,
Wohl hat ihm Gold ein ehrlich Grab ge-
worden an der Friedhofsmauer,
Doch drüber zuckt sein Flammenschwert
Sankt Michael in Zorn und Trauer,
So silbergrau, ein Nachtgesicht,
Steht das versteinerte Gericht.

V jiných básních struna děsu, zde jen místy se ozývající, zní mnohem silněji. Připadají jako horečný sen. »Des Arztes Vermächtnis« zdá se vyvěratí z duše nějak vyřinuté, jako by ze sebe vyhnán sledem příšerných visí. Podobné stavy vytržení se vracejí v balladách. Některé vedou na staré zámky, kde za noci bloudící dívka potkává svého dvojníka, který ji láká řadou komnat, prozářených modravým svitem lucerny; kde v studené matoucí záři měsíce se sune před zrakem starého šlechtice pohřební průvod, v němž s úděsnou jasností rozeznává všechny jednotlivosti. Je jako by vyrůstaly zcela z dráždivého, neurčitěho napjetí, z bezprostředního působení měsíčního světla na nervy. Vidiny, vynořující se

v tomto bludném světě, připadají někdy jako zruvky pohanských — tak popis westfalské šlechtice v očištění se od připomínek brat starogermánského štěstí.

Jiný charakteristický rys této básně je osobnosti se rozvíjí v cyklu silnějších riky »Das geistliche Jahr«. Je to řada ditací, připínajících se k světlému ústupu roku. Je-li cos pohanského, zruvňého v mnohých z jejich vidin i v vztahu k tajemně odloženému životu světa — je v těchto básních jasná světo vykoupení. Žní v nich krásně vzrůstající se nad emutek tamoty a v ní života, aby za svůj vzil zde a se odměněna přijetím v jinou říši, k něčem víra. Není v ní vidy síla, ale o ni, zápasí sama s sebou o pokoje se pýchy rozumu a nadání, aby by na mystického štěstí. A s tímto ducha« souzní tichým sikkordem rody, která rozkvétá radostí nad ním vykoupení, zatemňuje se a lesti nad utrpením Kristovým. Duševně také vnější svět, k miluje a v němž přece není d touhy se zdály z něho vyrásta směřovati. Není zcela svá štěstí a v uplatnění své silně nalézá se teprve v pokoře a

Wenn kömmt die Zeit, wenn
Der Flitter, den gelegt die
Talent und Glück, ums has
Da steht der Bettler, schau
Dann ist die Zeit, um Gna
Darf zitternd fliehen des V

Dann macht nicht schame
Denn hat gestellt die reo
Mich tief und ärmlich, w
Dann trifft mich wie ei
Hinfort ein Aug' voll L
Ich bin erniedriget und

Je dosti těžko nalé
hoff parallelu v něme
tak jako zařaditi ji do
míry podléhá, hlavě
klassicismu, zejména
však na ni působí ně
díla zná částečně z
Byron a Walter Sco
scenerie nebo děs
Wordsworth pak v

koloviti, což lze stopovati též
vlastních lozích. Její
pověsti hlavně epika, již pé-
historické básně, ballady,
satirické povídky. Děl býva
nejeně podán, jakoby se
vzrušen, spolení jednotlivých
o fantasií štenářově. Bývá
němého rámeč, tak žive a
že krajina sama se stá-
nem. Tento krajinný
četných menších básních
lizzách, které líčí West-
dými pláněmi, s jezírky,
mi vodními líliemi, s pa-
ními nad bažinami. An-
ráda romantické sce-
by připomínal histo-
estral celkový obraz
děl elegickou touhu.
ně a kraje, pohyb a
svém klidu. Z básně
z Bruch», líčící epi-
y, zůstává v duši
ze souznění histo-
se z činu a vůle
jakoby k nějakému
ního života kraji-
sebe přecházejí,
tité individual-
součást kraje,
ázem a karak-
svého života,
jejích črt »Bei
», »Bilder aus
Barvitý po-
e však je vše
k v novele
ce založené
Bernhard».
ody o za-
cvičenými
popis mo-
ie, širých
e nálada
nosti ži-
odu mi-
mrtvolu
ěk jako
y tváří
uje děs
žije v
ním, u-
ohro-
rd-

cích, jež činí život snesitelný i v této oblasti
krutosti mrtvé hmoty.

Na ponuré, staré germánské thema je
komponován »Der Spiritus Familiaris des
Rosstäuschers». Látka je čerpána ze sbírky
německých pověstí, vydaných bratry Grim-
my. Básně líčí osudy muže, jenž se upíše
dávku, aby se zachránil před úpadkem, a
dostane za to v láhvi uzavřeného »spiritus
familiaris», který mu zjednává bohatství.
Ale mučen isa stále výčitkami svědomí, při
všem úspěchu ve vnějším světě, rozbije lá-
hev a tak zničí svoje štěstí. Snáší pak s klid-
dem všecko bídu, již dříve chtěl uniknouti,
pozemské štěstí, za něž děkoval zlym moc-
nostem, je zničeno, a duše, která se poko-
ruje a snáší svůj horlký úděl, je vykoupěna.

Děj probíhá řadou obrazů, dramaticky
oživených, dýšících mocí živé přírody, tak
že tím je tlumen základní tragický ton. Za-
tím, co v mysli hrdinové cítíme se odehrá-
vat boj pychy a lítosti, vedou pozornost ji-
ným směrem, zajmou ji suggestivním líče-
ním zimní noci, prudkého požáru, připínají
ji k jednotlivostem starého hřbitova:

Am Sockel kreucht der Drachenwurm und
scheint zum Grund hinabzukrallen,
Zum toten Wucherer unterm Stein, von eig-
ner Frevelhand gefallen,
Wohl hat ihm Gold ein ehrlich Grab ge-
worden an der Friedhofsmauer,
Doch drüber zuckt sein Flammenschwert
Sankt Michael in Zorn und Trauer,
So silbergrau, ein Nachtgesicht,
Steht das versteinerte Gericht.

V jiných básních struna děsu, zde jen
místy se ozývající, zní mnohem silněji. Při-
padají jako horečný sen. »Des Arztes Ver-
mächtnis» zdá se vyvěratí z duše nějak vy-
šinuté, jako by ze sebe vyhnáné sledem při-
šerných visí. Podobné stavy vytrženy se
vrazejí v balladách. Některé vedou na sta-
ré zámky, kde za noci bloudící dívka po-
tkává svého dvojníka, který ji láká řadou
komnat, prozářených modravým svitem lu-
cerny; kde v studené matoucí záři měsíce
se suně před zrskem starého šlechtice po-
hřební průvod, v němž s úděsnou jasností
rozeznává všechny jednotlivosti. Je jako by
vyrůstaly zcela z dráždivého, neurčitého
napětí, z bezprostředního působení měsíč-
ního světla na nervy. Vidiny, vynořující se

v tomto bludném svitu, připadají někdy ja-
ko ozvuky pohanství — tak popis westfal-
ské šlechtý v očistci se zdá připomínati o-
bráz starogermánského zázvěti.

Jiný charakteristický rys této básnické
osobnosti se rozvíjí v cyklu náboženské ly-
riky »Das geistliche Jahr». Je to řada me-
ditací, připínajících se k svátkům církevní-
ho roku. Je-li cos pohanského, nevykoupe-
ného v mnohých z jejich vidin i v jejím
vztahu k tajemně oživenému hmotnému
světu — je v těchto básních jasně smírné
světlo vykoupěni. Zní v nich hlas duše, po-
vzrůstající se nad smutek samoty a zklamá-
ní života, aby za svůj exil zde na zemi byla
odměněna přijetím v jinou říši, k níž je klí-
čem víra. Není v ní vždy silna, ale modlí se
o ni, zápasí sama s sebou o pokoru, zřídá
se pychy rozumu a nadání, aby byla účast-
na mystického štěstí. A s tímto »rokem
ducha» souzní tichým akordem život pří-
rody, která rozkvétá radostí nad zvěstová-
ním vykoupěni, zatemňuje se a umlká bo-
lestí nad utrpením Kristovým. Tím je pro-
duševněn také vnější svět, který poetka
mluví a v němž přece není doma, ač její
touhy se zdály z něho vyrůstati a k němu
směřovati. Není zcela svá v této touze po
štěstí a v uplatnění své silné osobnosti, —
nalézá se teprve v pokoře a odříkání:

Wenn kömmt die Zeit, wenn niederfällt
Der Flitter, denn gelegt die Welt,
Talent und Glück, ums hagere Gerippe:
Da steht der Bettler, schaut ihn an!
Dann ist die Zeit, um Gnade dann
Darf zitternd flehen des Verarmten Lippe.

Dann macht nicht schamrot mich ein Tand,
Denn hat gestellt die rechte Hand
Mich tief und ärmlich, wie ich es verdienet;
Dann trifft mich wie ein Dolchstosz nicht
Hinfort ein Aug' voll Liebeslicht:
Ich bin erniedriget und bin gesühnet.

Je dosti těžko naléztí pro Droste-Hüls-
hoff paralelu v německé literatuře, právě
tak jako zařaditi ji do určité školy. Do jisté
míry podléhá, hlavně formálně, vlivům
klassicismu, zejména Schillerovým. Více
však na ni působí někteří Angličané, jichž
dřla zná částečně z překladů i v originále:
Byron a Walter Scott tam, kde líčí divoké
scenerie nebo děs dobrodružných příhod,
Wordsworth pak v celkovém podání pří-

rody. Její tvorba se dá měřiti jeho zásada-
mi: vyvésti poesii z kruhu zkradujících
fantasií, upřít »oko na předmět» a při tom
rozestřítí po všem »světlo, jež nebylo ani
na zemi ani na moři». — Nejméně sympa-
thií jeví k německé romantice. Snad lze
někde u ní zachytiti ozvuk romantické
»Schicksalstragödie» s vírou v osudnost
věci, času, míst, kletbou stížených: na př.
v novele »Die Judenbuche», v níž vrah se
oběsí na téměř stromě, pod nímž se udáa
vražda (srv. též balladu »Odplata»). Tento
motiv vyplývá ostatně u ní z neustálého
přemítání o problému viny a nutnosti smí-
ru, resonujícího s takovou silou ve strofách
»Spiritus familiaris». — Větší všem vlivům
na ni působícím zůstává Annette z Droste
sama sebou a jeví-li shody tu s tím, tu s o-
ním, lze spíše mluvití o podobnosti umě-
leckého temperamentu než o důsledném
přimykání se k určitým teoriím. Její prá-
ce při první četbě se zdají nejasně nebo ne-
přístupně, ne snad proto, že by ležely do-
cela mimo sféru zájmů moderního čtenáře,
ale protože celým způsobem vypravování
a líčení, přes názorost jednotlivých obra-
zů, více zamlčují, než aby dané thema roz-
váděly. Požadují u vysoké míře schopnost
nesobeckého ponoření se a naslouchání.
Kdo je tak dovede čísti, porozumí brzy ti-
chému hovoru duše v knihách této uměl-
kyně.

□□□

ANNA LÁSKOVÁ:

Domácnost a ženská otázka.

(Dokončení.)

Resultát statistického přehledu ukazu-
je, že většina plně výdělečných žen ve m-
s t e c h rekrutuje se z nejnižších tříd a že
tyto ženy činí tak z nutnosti a ne z ná-
klonnosti k »povolání», nebo pro pekunier-
ní nezávislost svoji, a že i tyto ženy, jak-
mile jsou matkami, jsou převážnou většinou
nějakým způsobem hospodářsky odkázaný
na muže.

Z žen výdělečně činných vedle do-
mácnosti jest jich ze 2,9 mil. opět 2,5 mil.
zemědělsky činných. Jen 14% ostatních. Zů-
stává tedy stále ještě 5 mil. jen: hospodyně.

Bylo by tedy nesmyslné, chtítí utvářeti
osud ženy jiných vrstev dle třídy měst-
ských dělnic, jichž poměry podmíněny jsou
chudobou kultury anebo nouzí. Nemožno

rotkova. Kolikrát poručník prohospodářil statek svěřený, kolikrát ze sobeckých úmyslů oděral pod rozmanitou záminkou dítě z loktu matere a též neblaze na úkor dítky toho bez jakékoli možné kritiky a kontroly! O nemilodrstech těch listů psávaly celé kapitoly.

Proto v právnických kruzích a též filantropických jeví se snaha po zákonitě upravené této otázce. V posledních letech o pravdu také panská sněmovna projednávala a na konec schválila určitou novelu k občanskému zákoníku, která měla být předložena poslanecké sněmovně.

Mimořádné události letos však svět překvapily a zabránily zákonodárné jakékoli práci. Proto vláda sama vzhledem na nynější četné případy umrti odhodlala se k tomuto postupu a z nařízení císařského vydala reformu občanského zákoníka, již rozšířila právo ženy, dítěte a právo dědičké. Stalo se tak právě v době co nevhodnější.

Válka skosí muže v plném věku, mladé otce rodin, takže více než kdykoli jindy rozmnoží se poručenství. Novým zákonem v tom směru vydaném prohlášena byla rovnoprávnost žen s muži a co důležité je, že přejímali a vykonávali úřad poručenský budou moci matky svých dětí. Matka bude moci být poručnicí svého dítky, ale i kteréhokoli dítěte cizího. Provádějí se opatření, nebude-li manžel namítati, bude moci nad dítětem cizím poručenství si nadále ponechati. Matka dítěte dále bude moci určit, kdo má být po její smrti poručníkem jejího dítěte. I matka nemanželská bude moci být plnoprávnou poručnicí. Každá žena, jejíž dítě má poručníka již ustanoveného, může nyní žádati u poručenského soudu, aby dosavadní poručník byl úřadu zproštěn a aby ona sama byla ustanovena pro své dítě jedinou poručnicí. Totéž vztahuje se na kuratelu nad osobami zletilými. Nebude napříště závadou, pakli žena bude zřízena nad opatrováním majetku svého muže, který z jakéhokoli důvodu zákonného byl postaven pod opatrovnictví.

Hlavně pak zamlouvá se v této novele ustanovení, aby v obcích zřizovány byly zvláštní poručenské rady, jichž úkolem bylo by vésti řádný dozor nad poručnicí a opatrovníky. Členové této poručenské rady mají jmenováni býti na pět let ze

zástupců školy, obce a náboženských společností a členy těchto poručenských rad mohou býti též ženy. Neví se ještě, jakou právní kompetenci tyto rady budou nadány, ale záhodno by bylo postavit je na rovné váženému sboru, který tvořil by ochranný štít pro ty, kteří největších ohledů a péče potřebují, pro sirotky. Spolučinými komisemi pro péči o mládež a místními školními radami.

Zajímavá jest, že tuto novelu vyvolaly poměry válečné. Veliký krok v zákonodárství ku předu stal se v době, kdy se všeobecně předpokládá reakce a utlumení citu právního. Rozhodovala při novele této hlavní otázka zastaralosti občanského zákoníka. A hlavně rozhodoval poručenský zájem tak zvaných tříd majetných, což ovšem jest zcela správné. Ve sta případech uvidíme vdovy v černých závojích ubírat se do kanceláří poručenských soudů, u nichž projednávají se bude pozůstalost sirotek. A zde matka bude nakláníti se k hladkým vláskům svých robůtek a dívati se na ně v tom přesvědčení, že zůstane jejich matkou, že spravovati a rozhodovati bude jejich jménem a pečovati dle svých nejlepšíh názorů o jejich výchovu a budoucí povolání. Jindy to nebylo možné, ona byla z toho stanoviska bezprávná a na poručníka odkázána. Též dítky rodičů chudých nikterak na tom nebudou hůře, pakli jim matka stane se poručnicí. Až dosud měli poručníka, kterého často ani neznali; péče, starost o dítky zůstala jejich matce jako životelce a ošetrovatelce. Nyní však za svou péči a námahu aspoň postavena bude na rovné práva, které dříve se jí nedostávalo.

Lze tudíž schvalovati opatření, které se stalo císařským patentem a záleží nyní hlavně na tom, aby ženy seznámily se podrobně s novým zákonem tímto a s pravomocí, kterou jim přináší.

Ph. C. Josef Sýkora.

□□□

Dr. Anna Fischerová:

K účasti žen v pohanských kultech.

Moderní ženské hnutí stvořilo celou řadu nových zájmů. Vedle úkolů praktických

je tu otázka, čím žena je, čím byla v minulosti, jaká byla její účast v ohlasi činu a duchové práce, — na př. v politice, umění, náboženství. Chci říci několik slov k poslednímu bodu, při čemž se omezují na pohanský svět.)

Není snad docela neznáma hypotéza, kterou dlouho operoval a vlastně dosud operuje určitý směr feminizmu: že před společností, založenou na nadvládě mužův, existoval útvar, v němž nejvyšší moc měly ženy. Děti patřily matce, měly po ní jméno, příslušely do jejího rodu a staru, — jmění i titul. Tento t. zv. «matriarchát» byl pokládán (v nejstarší a nejznámější formulaci

*) Ještě neběží o vědecký článek a ještě nechtí zrušiti kontinuitu textu nesčetnými poznámkami, buděj zde uvedena hlavní literatury, kterou bych musila příliš často citovati: Bachofen: Das Mutterrecht, Mc. Lennan: Studies in ancient history, Tylor: The matriarchal family-system (Nineteenth Century 1896), J. G. Frazer: Adonis, Atlas, Osiris, Lectures on the early history of kingship, L. R. Farnell: Cults of the Greek states, Sociological hypothesis concerning the position of women in early religion, E. Westermarck: Origin & development of the moral ideas. Některé monografie a jiné prameny uvádím příležitostně dále.

FEUILLETON.

Helena Malířová:

Videňské poznámky.

V červenci.

Na dvoře ohromného činžáku v pátém okrese, — na dvoře upraveném v zahrádku, zelenou, kvetoucí, ale tichou a smutnou, probudilo se časně ráno. Pět hodin; chladně, zasmušile ráno proměnlivého léta.

Probudilo se ráno po dni 25. července, po odpovědi Srbska na ultimatum rakouské. Po dlouhé a bouřlivé noci, kdy zástupy lidí na ulicích i v kavárnách očekávaly rozhodnutí osudu...

Na dvorku je ticho. Divám se na jasnou zelen křů a stromků i pokosené trávy; dívám se na ten klid každého lističku, každého stébka trávy; ani kosa tu není, jenž by zazpíval.

Celý dům ještě spí. Občané po včerejším rozčilení klidně usnuli. A bďicím je úzko z toho klidu a ticha. Jak dlouho potrvá? Co bude, jak bude dál? Zde, v městě, pod střechou ohromných domů bude snad ještě

problému u Bachofena?) za stadiem, kterým prošlo celé lidstvo ve svém vývoji po předchozí době heterizmu, a před organizací společnosti na základě patriarchálního. Tvrdilo se, že to byla doba, kdy ženám příslušelo rozhodovati o válce a míru; kdy zákonodárství bylo z velké části v jejich ruce a kdy jich přičiněním bylo zavedeno monogamní manželství; kdy měly také větší úlohu v náboženském životě — a to jak v rituálu, tak v samotném nadzemmém světě, kde bohyně měly větší moc než bozi. Jiným badatelům však se matriarchát zase blíží představě nevázanosti nebo alespoň velké zvláde pohlavního života. — Moderní vědecké bádání se však nespokojuje ani tímto názorem ani povrchní apoteosou ženství — a zkoumá hypotézu na etno-grafickém materiálu. V jeho světle se jeví klamný mínění, že matriarchát je všeobecné stadium ve vývoji lidstva, že všude byla nebo částečně dosud jest nadvláda žen. Je sice velmi mnoho společností, kde, jak již svrchu uvedeno, děti mají po matce jméno a příslušenství k určitým společenským

*) V knize „Das Mutterrecht“ (1861).

dlouhý klid, jako v dobách míru. Domovník, bodrý náš domovník humorista, kterému schází levá ruka od zápěstí, bude i nadále opatrovat zahrádku, stíkat ji, kosit trávu, hrabat stezky, upravovat umělá skaliska kolem nádrže. Odveden nebude — vždyť má jen jednu ruku. Bude i nadále dům otvírat pozdě se vracejícím obyvatelům domu a procházet se v noci po ulici s dýmku — »um frische Luft zu schleppen« — jako prý říkávala jeho matka, po níž patrně, jako Gothe, zdědil »das Frohgesinn und Lust zu labuliren«.

Dům se zvolna probouzí. Služky vycházejí, donáščky mléka a pečatí přicházejí.

Všechno má ještě obvyklé vzržení míru...

V srpnu.

Kritzendorf a Gänsehäufel jsou dvě jména vábného zvuku v létě pro Videňáka. Gänsehäufel jsou městské lázně vídeňské, jezdí se tam elektríkou. Kritzendorf je obec, asi hodinu vlakem od Vídně vzdálená, tedy vyletní místo asi jako naše Chuchle, Zbraslav. Také zde jsou lázně na Dunaji. Hospoda, pár bud, dvě ohrazená

jednotkám. — at ň proto, že primitivní chvěk vůbec zhusta více podtrhuje vztah dítěte k matce než k otci, — nebo pro polygamii jedné nebo obou stran. Ale málo je takových celků, kde jsou tytéž podmínky dány a kde ženy nad to mají skutečně velikou moc a význačné postavení. Společnosti, spadající do první kategorie, se nazývají v moderní terminologii „matrilineal“, kdežto druhá skupina, mnohem řídká, ale pro naši otázku mnohem důležitější, byla označena názvem „matripotestal.“¹⁾ Do ní spadají některé indiánské kmeny v severní Americe, z nich nejznámější Irokézové, Zuni a jim příbuzné kmeny (v Novém Mexicu), obyvatelé ostrovů Palavských (v Karolínách v Tichém oceánu), dále některých ostrovů v Indonésii, a hlavně Khasi v severní Indii. Tyto jsou asi v krátkosti jejich charakteristické, i více méně společné znaky, pokud se o nich mohu zmíniti v mezích tohoto článku.

Setkáváme se v nich s různými předpi-

¹⁾ Tato terminologie, nyní přijatá, byla zavedena knihou N. W. Thomase: Kinshiporganization & Group Marriage in Australia.

mista pro méně statečné plavce, a pak divý, volný proud řeky, ledově chladné, a širé pobřeží houštinami porostlé.

Kritzendorf i Gänsehäufel jsou v letních dnech přeplněny veselými Videaňky. V Gänsehäufelu jsou lázně elegantnější a s jistým přepychem zařízené. Jsou troje: „rodinné“, pak zvláštní pro pány a zvláštní pro dámy. Nejdražší je lázeň rodinná. Domnívate-li se, že nutno se vykázáti nějakou ležitímaci rodinné příslušnosti, jste na omyle. Do veselého Familienbadu chodí právě nejvíce lidí bez rodin: vidíte před vchodem do tohoto edenu přecházeti slícné osamělé dámy; do damského oddělení se jim jaksi nechce. Za chvíli přitocí se k nim osamělý pán. Rychle seznámení, a „rodina“ koupí si rodinný lístek a vstoupí do Familienbadu. Může vstoupit i několik dam s jedním pánem, nebo několik pánů s jednou dámou.

Voda v Gänsehäufelu plyne mírně, rodinná, a je teplounká. Na upraveném pobřeží v stínu stromů rozložily se rodiny v písku nebo v rozkládacích židlích. Také pěstitele rukou a nohou mají tu své stánky s hrouš nehty a nehtyky a šlechtí prstíky.

sy, které směřují k určitému ukázení polhavlých stýků. Z nich nejdůležitější je t. zv. exogamie, t. j. Tyto kmeny se rozpadají v rody (clany), které odvozuji svůj původ od společného předka nebo společné praměte; jejich členové platí za pokrevence a mají stejné jméno. Sňatek mezi příslušníky jednoho clanu je přísně zakázán a pokládán za těžké provinění proti zákonům božským a lidským; musí býti exogamní, totiž muži a ženy v rodině nesmějí býti stejného původu. Charakteristické dále je, že vdaná žena zůstává většinou po sňatku ve své rodině a muž se velmi často přestěhuje k ní. Obvyčejně bydlí několik generací pohromadě a autorita je v rukou matčiny. Zprávy, které máme o takových domácnostech, připomínají do jisté míry arabskou „zadrugu“ a podobné formy rodinného života, jenže nesmíme zapomenouti, že hlavní slovo a význam tu mají ženy, a muži jsou takřka cizinci. Děti sestřiny jsou muži vlastně bližší než jeho vlastní děti; jsou pod jeho dozorem a dědí po něm. Posloupnost v rodinách náčelníků se řídí podobným pravidlem. Po smrti muž a žena každý jsou pochováni jině, každý na jiném pohřebišti, mezi svými.

Jsou tu elegantní kavárny, na vodě sklu zavky, zábavy všeho druhu.

A teď v srpnu, za války?

Jen trochu méně mladých mužů, kteří byli odvedeni. Dam stejně. A mají na sobě, právě jako návštěvnice kritzendorfské, přílnavé trikoty, nejvíce černé, s rozstříženými kratinkými kalhotkami, sužkou sešněrovanými, chodí v krátkých, koketních pláštích, na hlavách čapky i čepičky, na nohách plátěné stěvičky, často i punčochy, a rovněž často pod trikotem zřetelně se rýsuje vysoká — šněrovačka.

Návštěvnice Gänsehäufelu i Kritzendorfu pobývají více na suchu, než ve vodě. V Kritzendorfu mohou podnikati i hodinové procházky po okolí, tábořiti v houštinách, v lesíku, opíkatí se na slunci.

Činí tak vešle nyní za války, jako v dobách míru...

Návštěvnici obou lázní jakoby tvořili pro sebe národ.

V městě nepotkáváte mnoho zdravě ožehých lidí. Objevíte-li se na ulici s hnědým obličejem a rukama, div se po vás s úžasem neohlázejí. V lázních však vidíte ča-

Velká část nemovitého majetku, hlavně pozemků, je v rukou starých žen; jsou často dědičkami v případech úmrtí neprovdaných deér a neženatých synů. Předpisy, týkající se rozdělení dědictví, udělojí dcerám žanto větší práva než synům. Manželství je většinou monogamní a je obyčejně uzavráno přičiněním matek. Často vychází popud ze strany divčiny. U některých z těchto kmenů se klade důraz na mravnost a čistotu dívek, jde je v jejich chování velmi mnoho stop promiskuity (na př. v zmíněné skupině ostrovů v Karolínách). Nevěra v manželství je někdy trestná, velmi často je zámkou k rozvodu; je velmi snadno si jej vymoci a uzavřiti nový sňatek. Děti zůstávají i pak u matky. Celkem možno říci, že v uzavírání sňatků hlavní úlohu hrají ho spodárské nebo eugenické motivy. — cit a naklonenost jsou jen někdy respektovány.

Vliv žen je velmi často stupňován jejich hospodářským významem. Pracují na poli a mají dozor nad všemi záležitostmi. Tím způsobem nabývají znalosti o hospodářském stavu kmene, a to jim v některých případech zaručuje vliv na veřejné záležitosti. Nemají sice, jak se mylně říkalo a psávalo,

sto učiněné indiány, a kteří jsou jen zahnědli, závistivě pokukují po těch zčernalých...

Teď za války stejně jako v míru.

V říjnu.

Plná ulice a plná Terassová kavárna krutů. Několik se jich vždy drží kolem krku, jsou rozpaleni různými nápoji, zpívají. Mladí hoši, zdraví, venkovští. Někteří jsou ještě skoro děti. Za kloboukem má každý nastrkáno pestrých a třpytných cetek: stříbrných a zlatých kytek, dubového listí, skleněných kulíček.

Hochům se to líbí.

Vyhrnuli se z kavárny, juchají. Staré ženy se zastavují a pozorují je s mateřským úsměvem. Chlapci shlédli prodavačku s cukrovým ovocem na dřívkách. Jako na povel rozběhli se k ní a kupují si mlsky. Potom shlédli veřejný záchodek. Toho na vsi nemají. Je jim to k smíchu. A aby všeho užili, běží také tam...

Děti...

významné politické, soudní nebo smad dokonce vojenské úřady v rukou, — ale mnoho (na př. mezi Irokézy) projevovali souhlas nebo nesouhlas s politikou mužů. — tím, že zatím, co muži ve sněmu projednávají záležitosti pro veřejnost důležité, ženy v zvláštním táboře shromážděné mají právo formulovati svůj názor. Jestě několik podobných případů by se dalo uvést (na př. z Palavských ostrovů,¹⁾ ale většinou nejsou tato fakta pro matriarchát příliš charakteristická, a tu i tam je i sporno, bylo-li pozorování nestranné, či pod vlivem určitých feministických názorů. Mnohem důležitější je uznání významu mateřství, a důsledky z toho vyplývající pro postavení ženy, která je vážena jako dárkyně života, udržovatelka druhu a kontinuity kmene, ne však ještě jako individualita. Proto je také v postavení dívek více stínu než světla, a užíváme-li nedostatku osobní svobody, význačný pro matriarchát neměně než pro jiné formy primitivní společnosti, nebudeme se ho příliš dovolávat v moderních snahách po přerodu a osvobození.

¹⁾ Kubary: Die soc. Einrichtungen der Palaner.

Ale uvidí-li mladé děvče, roztouží se jejich srdce a posílají mu vzdušné polibky. — Mm... Pupperli!

V listopadu.

Chodívám odpoledne po Korutanské třídě na Příkopy, do Berlitzovy školy. Vyučují tam češtině. Učitelé jsou ve válce, ženy dostávají dočasné jejich místa. Mám pět žáků asi osmnácti—dvacetiletých. V prvních hodinách, kdy povstane s úžasem slyšel cizí jim slova, bylo jim vše k smíchu.

Knihy, právě jako všechno umění, dnes v tisku zbrani světové války zdá se čísti

nadsněm. S tím se setkáváme na Palavských ostrovech, a ženy tím zhusta nabývají velkého slivu. Prává sléra pro podobný typ je však teprve primitivní patriarchát nebo společenské celky, vřechu vztahu jako „matrilineal“, kde totiž pojem jménem a několika jinými fakty, se nestal příslušným důležitým činitelem v tvoření společenských forem a řádů. Zástupcové této kategorie se vyčerpávali úsilím dojíti inspirace, extase, přímého styku s nadsněm světem, zaměnění své já za vyšší, mocnější, nadlidské nebo přivolání duchy, aby k němu hovořili a dali mu moc, hledanou a uctívanou yznavši. Takoví jsou ti různí šamanové, anje-ko-kové, pejamani, s nimiž se setkáváme mezi divočky, — zahrnutí obyčejně názvem „medicine-men“, podle hlavního svého úkolu, zahánění zlou nemoc. Je velká podobnost v rítech, které vykonávají: bývá to někdy divoký tanec; zvláštní pohyby, přivolání hypnotické stavy; hudba, zpěv, — vše ohlušující a barbarské; užívají různých nártoků, pojídají listy nebo pijí šťávu některých rostlin a pod. Účel, za kterým jejich

„Anker“ bývají v pravém smyslu obléhány. Za půl dne je mouka vyprodána — odpole dne je tu prázdno. Prodáváčky jsou ušvané, hubojní na hloupé zásobování, jež prý je příčinou zdražování. Pravdou je ovšem opak.

Na misném trhu se raději procházím, než po Korutanské. Je tu barev, je tu vůně! Dnes ovšem již jen hlavně jablka a hrůšky. Tu voní, a opozdění šípky a brusinky a gđoule; to vše možno výborné v cukru zavřovat, rovněž ostružiny, dtínky (hloh), turky, broskve, švestky, tky... Ale čas zavřování již minul. Poslední jsou gđoule a turky. Ohromné, žluté ty kdyně, jak jim říkají prodáváčky „Krobočky“, možno koupiti i s vydábnými nápisy: „Nieder mit die Russen!“ — „Serbien muss sterben.“ —

A český život spolkový ve Vídni? Ztichl. „Pokrok“, divadelní spolek ochotnický, oznámil před několika týdny, že bude hrátí Jiráskovu „Lucernu“ ve prospěch Červeného kříže a že mu bylo propůjčeno divadlo na Vídeňce. Tento fakt, že bude český spolek hrátí ve velkém divadle německém, všeobecně překvapil, neboť již léta bylo o to

rada a pomoc bývá vyžadována, může být různý: vyléčení nemoc, jak jsem již rekla; vypátrání, kdo způsobil ji nebo smrt, což se často připisuje zlým čarodějům a čarodějnicím, s nimiž „medicine man“ musí uměti bojovat. Dále se věří o nich, že dovedou „otevřít brány ďáblu“ (abych užila divošského potekadla) — t. j. vyzkoumati, co dělájí vzdálení přátelé nebo nepřátelé, ať již t. zv. ďáblem „druhého zraku“, nebo tím, že umějí schovávat ukradené věci a pod. Neúspěch bývá někdy zklamáním obecněstvem třeba státi smrti nebo vyhnanstvím, úspěch obyčejně skvěle odměňován. Sledujeme často velikou specialisaci v rámci jednoho společenského a ethnického celku, totiž pro každý druh svrchu zmíněného divotvorství třeba vyhledati zvláštního odborníka. Někdy jsou organizováni v bratrstva, do nichž přijímají adepty svého umění po předchozích iniciacích k dalšímu jich vedení.

Někde vidíme, že volí pro své obřady

usilováno, a každý pokus se rozbil o odpor nacionálních živů německých.

Radost naše netrvala dlouho. Jak „Pokrok“ oznamuje, představení na Vídeňce konati se nebude; místo „Lucerny“ „Pokrok“ sehraje „Palackého třída č. 27“ ve svých spolkových místnostech. Proč se tak stalo, „Pokrok“ nevysvětluje...

Kukoncilistopadu.

Šamberkova fraška sehraja byla v neděli 22. t. m. v Českém domě. Přes své ctihodné stáří pobavila, hlavně zásluhou svízelného sehrání, české obecnosti. Byl to zvláštní pohled do hlediště! Polovinu obecnosti tvořili — ranění vojáci, jimž vyhrazena byla zvláštní místa. Seděli tu, mnozí ruce v obvazech, jimí hlavy obvazované, s holemi, berlemi, i bez nohy některý, bez ruky... a také byli veselí a smáli se se zdravými...

□□□

a oblibou ženské rouchu. Zvláště se tak děje mezi samány v severní Asii, — jsou však četné doklady toho zvyku třeba z jižní Ameriky i v starověkých dokumentech a. d. Nesmíme v tom však spatřovati důkaz nějaké politické nadvlády žen, jak se někdy dalo. Vysvětlení je asi jiné: Děje se tak snad buď z touhy, přivlastnit si takovým způsobem některé z magických vlastností, připisovaných zhusta ženskému organismu. Nebo tu máme před sebou jeden z výše uvedených pokusů, vyjadřujících úsilí, zabavit, zahladiti vše, co je příslušné pozemské, co je tak určující, diferencující, se skutečností spinající jako pohlaví. Je to snad pokus, změnit bytost v samotný jež kotekoch, přiblížiti ji nehmotným bezpohlavním duchům. — A jako muži se někdy chtějí přiblížiti ženám, tak ženy — z podobných asi důvodů — byvše vyvoleny za přibytěk boha, se chovají a stroj jako muži. Ukazy, do jisté míry těmto podobné, vyskytovaly se také v některých starých kultech, hl. v uctívání „Veliké Bohyně“ v Malé Asii.

Ženy, nadané tímto způsobem, vyskytují se dosti zhusta — a docházejí plného uznání. Někde tvoří zvláštní stav, označený rouchem, způsobem života a také svým právním postavením i morálkou odlišený od ostatních žen. Tak je tomu v západní Africe, na pobřeží zlatém i otrocím. Ženy v této krajině, ač původ se odvozuje z veliké části po matce, jsou do jisté míry již pokládány za majetek svých otců nebo mužů, a jsou vázány v manželství poslušností a věrností. Ale ty, u nichž se ukazuje sklon k extasi, mohou vstoupiti po delší přípravě do zvláštních řádů, připojených k svatyním. Většinou se připravují — tak jako hoši stejné dispozice — od dětství, byvše často k tomu určeny rodiči. Nesmějí se provdati, tím by patřily smrtelníkům, kdežto jsou zasvěceny bohům. Ale jinak mají velikou volnost v pohlavních stycích. Tato volnost je jim snad dána jako privilej [ježto příkazy mravnosti jsou tu často chápány jako ujařmení], podstatná funkce leží v extatickosti. Lze vůbec říci o tomto druhu prostředníků a sprostředkovatelek mezi člověkem a nadsmyslovým světem, že v podstatě není ani dobrý ani zlý, vše záleží na schopnosti, vejiti v tranci a extasi v přímý styk s nadpřirozenými mocnostmi, jež ovládají svěť. Ale jsou v něm prvky, které vedou k očistě, k odpou-

tání se od pozemských svazků. Někdy ženy, které se staly takovým způsobem médium božstva, zřikají se styku se světem a žijí při svatyni (v Ugandě). Recká Pythie je zdekonalený, ethicky zjemněný typ toho druhu.

Vedle tohoto, většinou v pravdě „divošského“ a magického druhu, setkáváme se s jiným, velmi klidným, důstojným, přesně ethickým, kde spíše můžeme užiti názvu kněz, kněžka, než v předchozích případech. Zvláště četny jsou kněžky, které je možno pokládati za jakési analogie nebo předchůdkyně Vestalek ve starém Římě. Péče posvátného ohně je velmi často v rukou divek, které jsou zaslibeny tomuto kultu pro celý život nebo jen na čas — a podle toho zavazány k čistotě a takřka posvátnému životu; žijí poblíže svatyně, odděleny od lidu svěť. S takovými případy se setkáváme po různu, v jižní Africe, v Mexicu, podle legendárních zpráv byly v Peru. Mělo se za to, že tyto úřady sahají svým původem zpět do doby, kdy bylo obřitno roznutí ohně a kdy z toho důvodu v každé osadě byla alespoň jedna domácnost, kde byl stále udržován ohně, jako se dosud děje na některých místech jižní Itálie. Dálo se tak obyčejně v domě náčelníkové, a povinností starati se o ohně, byla svěřena jeho dcerám. Právě proto prý se bránili jejich šatku. Je těžko rozhodnouti, byl-li takový původ této instituce — a nemohu se zde pouštět do podrobnější diskuse problému. Někde však líčení tohoto opatrování posvátného ohně připomíná spíše ovzduší klášterů nebo alespoň klášterní výchovu (na př. v Peru, v Mexicu), než nějaký soukromý kult. Důraz, kladený na čistotu, vyplývá také ze samotné povahy ctění ohně, — ohně je princip čistoty a užívá a užívalo se ho v očistných ceremoniach, soukromých i veřejných. Odůt ty, které mu slouží, musí být bez poskvrny.

Shledali jsme tedy, pokud z uvedeného materialu možno souditi, že typický matriarchát dává sice ženám určitý vliv na náboženství, ale hlavně jako důsledek rodové a společenské organizace; klade sice důraz na mravnost, jak jí rozumí, ale neodlišuje dost to, co je společenské, pozemské, druhové od věci nadsvětských. Jiní primitivní národové naproti tomu uznávají v daleko větší míře i u žen individuální schopnosti

k tomu, čemu na onom stupni vývoje se říká duchovní, náboženské, ať již je takový či onaký jeho vztah k ušlechtlejším představám, vedou je dále k vyššímu stupni nezískosti, odlišnosti od profaního světa a ostatních žen hlavně. Ovšem, morálka pohanských kněžek není vždy vyší než jejich krajanek. Vzpomeňme, co bylo řečeno o příkladech ze západní Afriky. Ale je většinou jiná, odděluje je od světských žen, ať v tom či onom smyslu.

Přihlédneme-li nyní k náboženským funkcím, svěřeným ženám ve společnostech s vyšší kulturou, — při čemž mám, ať na malé výminky, na myslí staré indogermánské společnosti — je dobře líbiti, a větší přehlednosti než dosud, s v ě t s k ě ženy, které příležitostně vykonávají některé rity a pak ty, které sprostředkují mezi lidmi a nadzemským světem více méně oficiálně. Jsme tu stále ještě ve stínu „matriarchální“ hypotézy, fakta, o nichž jest se mi zmíniti, vrať se je stále a stále v diskusi problému, jenže byl již pro ně nalezen nový výklad. Na př. je tu vynikající úloha, kterou mají v rituále tak zv. vegetačním, ať již se týče pěstění stromů, polní úrody a pod. Kdo zná jen trochu folk-lore, vzpomene snadno na příklady. V starém Řecku ženy vynikaly v kultu bohyně Demetry, dárkyně a ochrankyně polní úrody. Jejich účast byla upravena samotným státem. Některé slavnosti byly vyhrazeny jim, především slavnost, zvaná *Iesmoforia*. Fakt ten je z těch, které byly nejvíce diskutovány zástanci matriarchátu. Tvrdilo se, že *Iesmoforia* měly účelem oslavovati ženy, které v dávné době ustanovily zákony, chránící mir, a založily společenský i náboženský řád. Proto prý muži neměli přístupu. Jiná teorie zase vykládá tyto privileje tím, že prý v dávných dobách bylo tomu všeobecně tak, jak dodnes u mnohých primitivních národů — že totiž rolnická práce byla částečně nebo úplně v rukou žen, které ctily zvláštními obřady bohyň úrody, vylučující z nich muže. Je v tom snad zrno pravdy, — není však mnoho materiálu pro důkaz, že arijské ženy kdy pracovaly na polích (leda u starých Germánů). Asi má pravdu jiná hypotéza: snad se věřilo, že je jakýsi sympathetic vztah mezi ženou, dárkyní života, a úrodou v přírodě. Odtud její význam v tomto ohledu. Víra v takový paralelismus faktů v lidském

životě a v přírodě dá se stopovati ještě jin. Je v kultech božstev, souvisících s vegetací, se vyskytují jako ustálená část rituální sexuální orgie, v jejichž oživující sílu věřilo. Tak tomu bylo na Kypru, na mnohých místech Malé Asie i jinde, kde orientální prvok přicházel ve styk s hellenským. Mnoho rysů z oslav života v přírodě i jin. do bylo vysvětlováno touto virou. V Athénách bývala každoročně slavena symbolická svatba Dionysa, boha vína a bujného života v přírodě, a ženou nejvyššího archonta, za podobným účelem.

Ženy mají v Řecku vůbec význam jako vyznavačky Dionysovy. Hlavním rysem jeho kultu je extatictost, zabíhající někdy až v druh básnění a úplnou ztrátu osobnosti a identifikování se s božstvem. To odpovídalo ženám často více než mužům, kteří, jak víme, z řeckých zkazek, se mnohdy stavěli nepřátelsky vůči Dionysovi, přicházejícímu do Řecka z ciziny. Nelze však tvrditi, že by tento odpor byl potrvál stále, — nový kult byl muži později náležitě organisován a vřazen v náboženství státu.

Víra v schopnost žen k magii je charakteristická hlavně pro severní a západní větve Indoevropanů, Germany a Kely. Keltické pověsti vypravují o čarodějkách a královkách-amazonkách, znalých věštby a kouzel — *Scathach*, *Aiffé*.

I germánské ženy vynikaly v podobném umění, jak můžeme často poznati z jejich jmen *Helja-runa*^{*)} je ta, která zná zaklínadlo, která volá duchy z podsvětí, aby řekl svá tajemství; *Hildrún*, *Sigrún*, *Rúnhild* znají runy, jež dopomáhají k vítězství v zápasech; *Ablúna* zná všecka kouzla. Užívaly svého umění někdy k dobrým, někdy k zlým účelům. Mnoho jich bylo, které putovaly po kraji, zavítaly k hostinám a prokazovaly služby těm, kdo jich na nich žádaly, ať v dobrém či zlém smyslu. Říkalo se jim volvy. Všecky jejich čary byly křesťanstvím odsouzeny a zavrženy. Bylo také mnoho žen, které znaly léčivé byliny a vyznaly se v lékařském umění vůbec, úzce spjatým se znalostí kouzel.

Jak víme z Tacita, věřili staří Germané, že v ženách je cos tajemného a posvátného. Pípsovali jim vůbec věštecký dar. Čtème, že před bitvou ženy metaly losy a čtly z

*) *runa* — asi tolik co kouzlo.

ních válečné štěstí. Římští historikové, kteří popsalí války svého národa s Germany, zmiňují se o moudrých vířivých věštkyňách, jako *Albrúna* nebo *Veleda*, která bydlila pry ve věži, neukazovala se nikomu a po své přibuzné vzkarovala většbu lidu i vůdcům. V jich tobore dlely často šedovlasé prorokyně, oděné bílou šizou, které prorokovaly z krve obětovaných zajatců i jinak. — Dar věštby byl však velmi často pokládán spíše za klebiv než za požehnaní. Vzpomeňme na př., co praví starý kronikář o kněžně *Libúti*, přirovnávoje ji ke kumejské *Sybillé*, tak jako *Kazi* ke „kalchické *Medeji*“, a *Tetku* k „*Acaejské Circi*“^{*)}.

— *Libúša* — ta byla mezi ženami právě jediná žena, v radách prozřetelná, v řeči jistá, těla cudného, mravů šlechtých, v rozsuzování při lidských zažádáním nezůstávala, ku každému vládná, ale více libežná, ženského pohlaví ozdoba a sláva, úkoly mužské konajíc rozšálně. Ale poněvadž nikdo není veskrze blažený, žena taková a také chvaly hodná, ač nešťastná povahou lidská byla hadačka.

Tak někdy hleděti v Řecku na prorocký dar. Než však se o tom zmíním, třeba lítni od sebe, vzhledem k mravnosti, několik docela různých typů. Udělem některých je „*prostitutio sacra*“, v Babyloně, a na různých místech v Středomoří, v kulturech, svrchu již uvedených pro orgiastický ráz. — Jiné opět vynikají vyšším stupněm čistoty a nezískosti nad jiné ženy. V službě bohů mnoho kněžek nebylo; kde se vyskytovaly, byly většinou bohu zasvězeny jako žena nebo milenka. Většinou platilo pravidlo, že hůh žádá kněze, bohyně kněžku. Některé z těchto úřadů byly v rukou vdáných žen, hlavně manželek kněží, kteří byli pokládáni téměř za vtělené bohy. Na př. *flamen Dialis* v Římě, a jeho choť, *flaminica*, představovali nejvyšší bohy, *Jova* a *Junonu*. Byli spojeni nejslavnostnějším svatebním obřadem, t. zv. *confarreatio*, a po smrti své ženy *flamen* nemohl dále zastávat svůj úřad, asi proto, že na něm tkvěla poskvrna smrti. Některé kněžské funkce byly v rukou dětí, jiné byly svěřovány starším a starcům, většinou však lidem v květu života. Velmi mnoho kněžek bylo zavázáno slibem čistoty pro dobu, kterou zastávaly svůj úřad, což mohlo býti někdy doživotní. Zvláštními ceremonii byla na ně jejich hodnost vkládána. Někdy měly zvláštní tituly a jména na znamení své odloučenosti

*) *Kosmuv letopis český I, 4 (Fontes rerum Bohemiarum I).*

od světa, bydlily blíže chrámů, měly bílé roucho (nachové v službě podzemních bohů) a často žnec ve vlasích. Bývaly obyčejně vyobrazovány s chrámovým klíčem v ruce, který nosily v slavnostních průvodech. Směly mít majetek a přjmy a měly právo podpisovati smlouvy. Úřadu mohly dojíti několikařím způsobem — na př. dědictvím. Neboť četné kněžské úřady byly v Řecku v rukou jednotlivých rodin a přecházely s generace na generaci. Dcery mohly je zdědit také, ač někde byla ustanovení, která je vylučovala. Důležitou úlohu měly v mystériích, která právě asi vznikla s rodových kultů. Vedle toho však mohly být zvoleny lidem, nebo losem navrzeny, nebo koupi zajistily si hodnost. Obvyčejně byly přjmy jen osoby čestného, ne-li šlechtického původu, bezohonného chování a dobré pověsti. Krása byla často rovněž požadována.

Co se týče původu úřadu kněžek, je více dohoda než jistota. Jak již svrchu uvedeno, vymáhal někdy rituál ženu, ať už to bylo ve funkci milenkyně boha nebo služky bohyně. Bylo to zvláště žádoucí tam, kde nadpřirozeně bytosti měly být dramaticky představeny. Z pověstí o Ifigenii a podobných možno souditi, že snad dívky byly někdy určeny k službě chrámové, místo aby byly obětovány. Dále je tu zmíněna již dědičnost úřadů atd.

V Řecku sledujeme, že většinou jednotlivá kněžka byla připojena k svatyni — v Orientu, v Egyptě a v Římě se setkáváme s řádů.

Zbývá říci několik slov o tomto typu — a to o jeho nám neznámějších a nejdůležitějších představitelkách, o Vestálkách.

Ježto se nám o nich zachovalo mnoho zpráv, můžeme si o nich učiniti velmi jasnou představu. Byly 4—6 a bydlely blízko okrouhlého chrámu Vestiny, odděleny od světa. Nejstarší z nich, vestalis maxima, měla správu ostatních a hlavní úřel ve všech funkcích. Bývaly zasvěcovány bohyni mezi 6. a 10. rokem a zůstávaly v jejich službách třicet let, po kteréž době směly vstoupiti a vdáti se. Nezdá se však, že se tak příliš často dělo. Jen dívky z počestného rodu byly připuštěny, a padla-li na kterou valbu, nebylo odmitnuto, až na některé případy, zmíněné v zákonech. Byly zavá-

zány příkazem čistoty, následující v tom příkladu bohyně samotné. Hlavní jejich starostí bylo udržovati posvátný oheň, který byl zvláštním starobylým způsobem rozpečen na volném vzduchu a pak teprve vnášen do chrámu. V chrámě Vestině se nesmelo užívatí vody z vodovodu; přinášeti ji z pramene v prastarých hliněných nádobách bylo, alespoň v nejstarších dobách, povinností Vestálek. Všecko skoro v chrámě mělo do sebe pečetí šeré dávnověkosti, na př. způsob, kterým vestalské panny rozemílaly zrní, z něhož připravovaly t. zv. „mola salsa“ (druh obětovního koláče) pro o. běti, připomínal doby, kdy nebylo ještě mlýnů. Jejich povinnosti se skutečně podobaly v mnohém úloze dcer v domácnosti, jak se tvrdívá, a připomínají úkoly dívek, jimž, jak bylo svrchu již řečeno, některé primitivní společnosti světovali opatrování posvátného ohně.

Měly důležité funkce o některých slavnostech, z nichž většina souvisela s životem země a vegetace. Nad to měly v opatrování různé posvátné předměty, jimž se připisoval magický vliv na úrodu, na př. krev koně, každoročně obětovaného v říjnu, zosobňujícího umírající život v přírodě. Řidily obřady o slavnosti bohyně, zvané Bona Dea, která byla zvláštní ochrankyní života žen a vyzývána proto často římskými matronami.

Roucho Vestálek bylo bílé a jako vše v tomto kultu, starobylého rázu. Při průvodech nosily závoj a při obětech měly na sobě ještě t. zv. suffibulum, bílou vlněnou roušku s purpurovým okrajem, sepatou sponou. Hlavu měly ovinutou infulí se splyvajícím stuhami. Zachovaly se některé jejich sochy a i jinak jsou znázorněny umělecky.

To, co bylo svrchu uvedeno o právech kněžek, platí zvršenou ještě měrou o vestalských pannách. Směly mít soukromý majetek, dědit a vyhotovovati poslední vůli. I jiné lidé ukládali testamenty u nich. Mohly být volány za svědky a samy se svědků dovoňavati. V divadle měly zvláštní sedadla; vycházely v průvodu liktorů, konsul, potkal-li je, prokazoval jim počtu. Mohly vymocí milost odsouzcencům, které náhodou potkaly: Jak se zdá, byly vybaveny z moci otcovy i ze své rodiny, po čas svého úřadu i potom, jak dokazují ně-

které moderní vývody.¹⁴⁾ Různým způsobem se jeví jejich odpoutání od rodiny. Neděly po svých příbuzných a jejich jmění připadalo státu, neucínily-li v poslední vůli jiná opatření. Nenosiły po nich smutku, což snad souviselo také s obavou před poskvrnou smrti. Nebyly pohřbeny na pohřebišti své rodiny, nýbrž jako řečli heroické při chrámech, tak ony uvnitř „pomoceria“. Byly snad pokládány za svatě živě schránky božství — za příliš vznešené, než aby neodumíraly pokrevním svazkům. Jsou blíž bohům než lidem, a to právě je asi vyjádřeno v těchto zákonitých ustanoveních. Měly v obci úkol, připomínající povinnosti žen v patriarchální rodině, především ochranu krve, ježto se žádná poskvrna nesměla dotknouti. Bývají někdy přirovnávány k domácí pani, jindy k dceri, — podle toho také různé vykládané vztahy k pontifikům, — kněžím, kterým byl určitý dozor nad nimi svěřen. Vystupují často spolu s nimi — a to již při obřadu, kterým dívka, určená za služku Vestiny, byla od světa odloučena a z moci otcovy vybavena (bývá srovnávána s únosem, obvyklým ve válce nebo při některých formách sňatků). Někdy s nimi společně obětují. Tento sbor kněží, hlavně nejvyšší z nich, pontifex maximus, má nad nimi soudní moc, zvláště pánou, v případech, kdy nedbalosti některé z Vestálek zhasl posvátný oheň; porušila-li některá z nich příkaz čistoty — byla za živa pohřbena. Trest byl asi proto tak přísný, protože tímto hříchem byl znečištěn posvátný krb, úzce spjatý s celým životem státu. Jsou zrazeny některé zprávy o Vestálkách, které byvše krivé obviněny, zázkram dokázaly nevinnu: čtete o Tuccii, která se za takových okolností utekla k bohyni o pomoc a její milostí se jí podařilo, přinést z Tiberu do chrámu vodu v řešetlu. O jiné se vypravuje, že dovedla náhle vznítiti vyhaslý oheň a pod Moditábóm Vestálek se příkládala zvláštní síla pro jejich nedotčenost a bohulibý život, — a věřilo se, že jsou velmi důležité pro blaho státu. — Všecky etnické, kulturní a náboženské představy starého Říma vyjadřuje

¹⁴⁾ Cl. G. Aron: Les Vestales et le Flamme de Jupiter [Nouvelle revue historique de droit Français et étranger 1904]. Gaston May: Le Flamen Dialis et la Virgo Vestalis [Revue des études anciennes 1905].

tato instituce. Obrátili zvyky patriarchální rodiny a zároveň jejich překonání a vynětí z jejich svazků.

Nevyčerpala jsem z daleka tematiku. Ale snad z uvedených příkladů vysvítá, že úloha ženy v náboženském světě jen částečně souvisí s patriarchátem. Snázla jsem se nastíniti, pokud možno bez únavného opakování vědeckých kontroverzí, jakými důvody možno spoustu fakt opřít, rozříditi, vysvětliti. A můžeme tu sledovati vývoj náboženských a etnických pojmů k větší dokonalosti, — postupně jejich vybavování z pout druhů a pokrevních svazků; jejich očisťování z křehovité touhy po splnutí nadzemského a pozemského světa, za směřování magie s náboženstvím směrem k většímu jejich odlišení a spojení s vyššími mravními ideály.

□□□

Ant. Bystřický:

Ze zajetí.

Do letošních prázdninových plánů neočekávaně zapadl třeskot obrání a válečný řum. Nedočkavcům, již hned první dny prázdninové chtěli setrásti školní prach kousek za hranicemi mocnářství, se spách jejich tentokrát špatně vyplatil. Přišlo to vše tak náhle, tak neočekávaně.

Trávila jsem se třemi kolegyňami začátkem prázdnin v útulném městě francouzském Château Thierry, rozloženém na malebných návrších po obou březích řeky Marne. Neveliké město, čítající jen asi 8000 obyvatel a přec kolik krásných, starých památek v něm! Jest rudistém proslulého bajkáře La fontaina, na nějž nejeden pomník tam upomíná. I starý dům je zachován, v němž v r. 1621 Lalontaine se narodil.

Jako zelená stuha vinu se Marne městem zahaleným svěží zelení stromů. A město to dle novinářských zpráv prý leží v asutinách. Kam poděli se asi jeho obyvatelé, kteří k nám byli tak laskaví! Staričky, osmdesátiletý esperantista, soudce ve výslužbě, byl denním našim průvodcem. Od zábavy k zábavě vodili nás tři milí lidé — stejně do malebného okolí, jako do útulných svých domácností. Nedlouho trvala tato